

Suur töö – viieköiteline eesti-vene sõnaraamat on saanud kaante vahele

Eesti-vene sõnaraamat 5 köites.
Koostajad Helga Laasi, Maimu Liiv, Tiiu Lagle, Ülle Viks, Jelena Kallas jt. Vastutavad toimetajad Tiia Valdre, Anne Romet, Nelli Melts jt. Eesti keele instituut, Eesti Keele Sihtasutus, Tallinn.

Eesti keele instituudis jõudis 2009. aastal lõpule viieköitelise eesti-vene akadeemilise sõnaraamatu („Eesti-vene sõnaraamat I”) koostamine. Pikki aastaid oli tõlkijate lauaraamatuks Johan Tamme 1940. aastal ilmunud sõnaraamat, mis on ka tänapäeval nõutud ja millest on välja antud üheksa kordustrükki (üksikasjalikuma ülevaate eesti-vene leksikograafia ajaloost võib leida Jelena Kallase artiklist, mis on avaldatud ajakirjas Tallinn, 1–2, 2003). Töö uue akadeemilise projekti kallal algas juba 1986. aastal. Esimene köide (A–J) nägi ilmavalgust 1997. aastal, teine (K–L) ilmus 2000., kolmas (M–P) avaldati 2003. aastal, neljas köide (R–Tir) valmis 2006. aastal ja nüüd on lõpuks välja antud ka viies köide (Tir–Y).

Tuleb öelda, et mitte üheski endistest Nõukogude Liidu vabariikidest ei ole välja töötatud nii põhjalikku sõnastikku, kus emakeelt oleks sellises ulatuses kõrvutatud vene keelega. Igas artiklis sisaldub sõna seletus originaalkeeles, tuuakse ära kõik tähendused, grammatilised vormid ühes ja teises keeles, samuti ortoepilised normid ja stiililised märkused. Kõike seda illustreeritakse kasutusnäidetega väljendites, lausetes, gerundiivi vormides, tingimata on ära toodud fraseoloogismid. See annab sõnaraamatu kasutajale võimaluse oma tõlkes edasi anda leksika kogu rikkust ja värvikust, sest sõna tähendus kõigis oma tahkudes avaneb ainult koosmõjus teiste sõnadega. Ei ole ju saladus, et paraku on paljud tänapäeval välja antud sõnaraamatud koostatud kiirustades, sageli ainult ühe tõlkevastega, ilma kontekstita, mis alandab sõnaraamatu kasutegurit.

Uue sõnaraamatu väljaandmise algataja oli Agnia Reitsak (sellest suurepärasest teadlasest on avaldatud Asta Õimu artikkel ajakirjas

Tallinn, 2006. aasta kolmandas numbris). Kahjuks ei jõudnud ta seda tööd lõpule viia, kuid tema õpilased on seda tööd jätkanud. Sõnaraamatu koostamisel on töötanud paljud keeleteadlased, Tartu ülikooli kasvandikud ja eesti keele instituudi töötajad **Asta Õim**, **Helga Laasi**, **Anne Romet**, **Maimu Liiv** ja **Tiiu Lagle**, neist kaks viimati nimetatut on olnud asja juures esimesest kuni viimase, viienda köite valmimiseni. Suure panuse sõnaraamatu loomisse on andnud **Anne Romet**, kes töötas välja sõnaraamatu struktuuri ja juhtis töörühma kõige raskemal, Eesti iseseisvuse taastamise ajal, kui reorganiseeriti ka Eesti teaduste akadeemia ja muutusid finantseerimise alused. Viimased kümme aastat on töörühmas olnud **Nelli Melts** kolmanda, neljanda ja viienda köite vastutava toimetajana ning sõnaraamatu nn vene poole toimetajana.

Sõnaraamatu venekeelse osa koostamisel on kasutatud kõige usaldusväärsemaid allikaid – M. Fasmeri ja V. Dali, D. Ušakovi, A. Jevgenjeva, S. Ožegovi ajaproovi läbinud sõnaraamatuid, 17-köitelist vene kirjakeele sõnaraamatut ning loomulikult kõige uuemaid – üheköitelist „Suurt vene keele seletavat sõnaraamatut” ja T. Jefremova toimetatud kaheköitelist „Uut vene keele sõnaraamatut”. Ka sõnaraamatu eesti osa on nii põhjalik ja hoolega läbi töötatud, et seda saab kasutada teiste sõnaraamatute ettevalmistamisel aluseks.

Sõnaraamat on välja antud riigi ja teadusgrantide toel. Samuti on selle väljaandmist toetanud haridus- ja teadusministeeriumi programmi „Eesti keel ja kultuur” raames ning Integratsiooni Sihtasutus.

15. märtsil 2010 toimus viieköitelise eesti-vene sõnaraamatu esitlus Moskvas Solženitsõni keskuses, kus kokkutulnuile esines Eesti Vabariigi suursaadik Simmu Tiik, kes ütles: „Varem ma ei mõelnud, et sõnaraamatut võib lugeda kui põnevat jutustust. Eestis koostatud sõnaraamat annab tunnistust eesti keele leksika rikkusest ja aitab tõlkijail vahendada eesti kirjanike teoste keele kogu rikkust vene lugejate laiale ringile. Kui keegi tahab kirjutada ja rääkida head, grammatiliselt õiget eesti või vene keelt, siis on käesolev sõnaraamat heaks abimeheks. Seda võib kasutada ka õpikuna.”

25. märtsil esitleti teost ka Tallinnas riigikogus, kus riigikogu aseesimees Keit Pentus avaldas sõnaraamatu tegijaile tänu suure töö eest.

Nelli Melts
sõnaraamatu vastutav toimetaja